

1908 márc. 11

A horvát—szerb koalíció kiáltványa a Háromegey Királyság szerb és horvát népéhez¹

Néptársaink!

A horvát szabort bizonytalan időre elnapolták. Elnapolták, alig hogy összeült. Elnapolták, mielőtt megalakult volna. A horvát alkotmányosság történetében eddig hasonló esettel nem találkoztunk.

A helyzet igen komoly. A horvát-szerb koalíció, melynek ti, néptársak, minden idegen szándék, cselvetés és erőszak ellenére többséget biztosítottatok a szaborban, köteletségének érzi, hogy ebben a nehéz percben felhívással forduljon Hozzátok.

Horvát—Szlavon és Dalmátországok országgyűlésének 1907. dec. 12-i feloszlására a horvát országgyűlés képviselői és a magyar kormány között kiobbant ismeretes ellentét miatt került sor.

Rakodczay bán², amikor a Horvát—Szerb Koalíció állást foglalt ellene, feloszlatta a szabort, majd ezt követően lemondott. Helyét nagy hirtelen báró Rauch Pál³ foglalta el, akinek Horvátország bánjává való kinevezése a közvélemény meghallgatása nélkül történt.

Báró Rauch Pál elfogadta a báni tisztséget annak ellenére, hogy sem pártja, sem hívei nincsenek népünk körében. Ez [a körülmény] a népakarat teljes semmibe vételéről tanúskodik.

Sőt mi több, Rauch báró egyenesen azért jött, hogy a népakarattal szemben uralkodjék. A magyar uralom képviselőinek minden feltételét elfogadta, — az alaptörvényekre, Horvátország jogaira és a horvát bán méltóságára való tekintet nélkül. Nyomban össze is állította kormányát, és egyidejűleg hatalmába vette egész Horvátországot. Világos lett az egész nép előtt, hogy Rauch bán személyekben és eszközökben nem válogatva kíván uralkodni Horvátországban. Csakis így jöhetett létre a mostani kormány. Csakis így kerülhetett sor mindjárt Rauch bán Horvátországba való visszatérte után a Horvát—Szerb Koalíció dinasztia-ellenességgel és felségárulással való arcátlan megrágalmazására. Ez a vád ürügyként kívánt szolgálni arra, hogy (az elkövetkező) alkotmány- és törvényellenes intézkedések igazolást nyerjenek, s Rauch bán személye állami szükségletként mutattassék be. Megsértenők azonban önmagukat és a népet, mely bizalmával tisztelt meg minket, ha ez alkalomból e vádnak akárcsak az elutasításába is belebocsátkoznánk.

Rauch bán azonnal megmutatta kormányzati stílusát. Azzal kezdte, hogy a maga javára megváltoztatta a választási alapelveket. Alkotmányos felhatalmazás nélkül hatalmas összegeket kezdett költeni a hivatalnokok áthelyezésére.

Rauch bán kiírta a szabor-választásokat. De hiába változtatta meg a választási jegyzékeket, hiába kísérelte meg minden eszközzel egy, az ő álláspontját kifejező párt létrehívását, hiába fenyegetőzött — állítólagos súlyos rendbontásokra hivatkozva — katonai asszisztenciával, hiába kért és kapott, s a választókerületekbe vezényelte a katonaságot, hasztalan vett igénybe a választások alkalmával olyan eszközöket, melyekkel lábbal tiporta az Ő császári és királyi Felsége által szentesített és érvényben levő törvényt a választások szabadságának védelméről, hiába adott ki alkotmányellenes titkos rendelkezéseket, melyekkel e törvényből fakadó egyes intézményeket törvényen kívül akart helyezni, — a választók öntudata, összetartása és áldozatkészsége mindezt legyőzte.

A horvát és a szerb nép a választásokon olyan választ adott, mint eddig még soha. A koalíció a szaborban több mint kétharmados többséget kapott. Ezzel szemben Rauch bán kegyeltjei közül egyetlen egyet sem tudott a szaborba bejuttatni. Az 1908. évi februári választások egy kormányzat vereségének olyan egyedülálló példáját mutatják, amelyhez hasonlót a parlamentáris élet története eddig nem ismert.

¹ A közlemény eredeti címe és lelőhelye: *Proglas srpske i hrvatske koalicije na hrvatski i srpski narod u Trojednici* — Branik 1908. márc. 11 (24), XXIV. 57. sz. 1—2. l. — A horvát-szerb koalíció kiáltványa a horvát válság új szakaszát jelenti be az ellenzéki erők összefogása és a belső ellenállás megszervezése jegyében. A Rauch-féle helyi látszat-kormány a deklarációra erőszakos és jogtalan igazgatási módszerekkel, alaptalan letartóztatásokkal válaszolt. Ezekkel a tömeges letartóztatásokkal kezdődik az év augusztusában az ún. zágrábi felségárulási per (l. 47. sz. irat).

² *Rakodczay* Sándort magas horvát igazságügyi beosztásból nevezték ki 1907. jún. 26-án banná. Lemondása után 1908 márciusától a horvát hétszemélyes tábla elnöke volt.

³ *Br. Rauch* Pál korábban horvát unionista képviselő, a legkonzervatívabb kormánytámogató horvát politikusok egyike, 1908—1910 febr. 7-ig horvát-szlavon bán.

E válaszotok hatására, néptársaink, Wekerle miniszterelnök a közös országgyűlésen Horvátország bánját a magyar kormányzat egyszerű exponensévé, a magyar akarat és politika végrehajtójává kiáltotta ki. Kétségbevonta a horvát szabor történelmileg elismert s az alkotmányra alapozott jelentőségét.

Ezáltal magának a kiegyezésnek a megsértésével lábbal tiporta a kormány funkciójáról szóló törvényt, mely szerint a király a bán segítségével és a horvát száborral egyetemben gyakorolja Horvátországban uralkodói jogait. Lábbal tiporta azt a törvényt, mely szerint a bán a horvát szábornak felelős. Ezáltal alkotmányosságunk újabb súlyos sérelmet szenvedett, s ennek következtében Horvátországban bekövetkezett az önkényuralom időszaka.

Rauch bán ehhez éppúgy hozzájárult, mint ahogy elfogadva a bán tisztséget, beleegyezett abba, hogy a horvát nyelv Horvátországban törvény által biztosított kizárólagossága kétségbe vonassék, de a vasúti pragmatikáról szóló törvényt is érvényesnek fogadta el Horvátországra nézve, miáltal a magyar nyelv törvényességét is elismerte Horvátország területén. S ennek a bánnak volt bátorsága a népnek kijelenteni, hogy kormányával együtt kitart az eddigi úton, bármilyen eredménnyel is végződjenek a választások.

Ezt eddig Horvátország egyetlen bánja sem tette meg!

Ezek olyan tettek, amelyek alapjaiban ássák alá a Horvát Királyság államjogi helyzetét. Néptársaink! A március 12-ére összehívott horvát szábor március 14-én egy március 3-án kelt királyi leirattal bizonytalan időre elnapolták. Tehát elnapolták, mielőtt még egyáltalán megalkulhatott volna, az elnapolásról szóló határozat pedig előbb született, mint ahogy a szábor összeülhetett volna. Ez az elnapolás [igy] magának az alkotmánynak és magának a kiegyezésnek a megsértését jelenti, de jelenti éppígy az országgyűlés funkciójáról szóló törvény megsértését is. Mindezt a felelősség kizárólag Rauch bán terheli.

Olyan napoknak néztek tehát elébe, néptársaink, melyek során kísérlet történik majd arra, hogy a Horvát Királyság jogainak és törvényeinek megsértésével, száborotok nélkül, akaratotok ellenére, alkotmányellenes és önkényuralmi eszközökkel más nép akaratát kényszerítsék Reátok!

Az a küzdelem, amely ez idő szerint Horvátországban zajlik, az alkotmányosság és az önkényuralom elve közötti harcot jelenti.

Az alkotmányosságot hangoztató népképviselőt és a népakaratot el nem ismerő kormány közötti harcról van szó.

Belügyeit tekintve, hazánk a mai alaptörvények szerint is önálló. Itt a népakaratnak kell kifejezésre jutni, s e népakarat előtt előbb-utóbb meg kell hajolnia minden kormánynak, s meg is fog hajolni minden kormányzat.

Csupán — még egy viszonylag rövid ideig tartó — türelemre és kitartásra van szükség. Amíg a harc törvényes eszközökkel folyik, s amíg a mi oldalunkon van az igazság, mi vagyunk az erősebbek. Az alkotmány kijátszásának állapota erőszak nélkül nem tartható fenn sokáig, de erőszakkal sem tartható fenn tartósan.

Mi azon az állásponton vagyunk, hogy a Magyarország és Horvátország közötti vita a két királyság és a két nép közötti ellentét jellegét öltötte magára. Éppen ezért mint a horvát száborban abszolút többséget képviselő erőtenyező tiltakozunk az ellen, hogy ez a vita egyoldalúan s ennek következtében törvényellenesen oldódjék meg. Az ilyen megoldást sohasem fogjuk elismerni és elfogadni. A magyar királyság ebben a vitában érdekelt fél, tehát nem léphet fel a független és elfogulatlan bíró szerepében. És semmiképp sem érinti Horvátországot Rauch bán megrovása, mely szerint Horvátország túlépített volna saját jogkörén, hanem éppen ellenkezőleg, a magyar kormány és a közös országgyűlés hoztak olyan határozatokat Horvátország jogait illetően, melyekhez törvényes alappal és felhatalmazással nem rendelkeznek.

A Horvát-Szerb Koalíció mint a horvát szábor többségét képviselő tényező mélyen sajnálja, hogy Horvátország népképviselőtének eddig igazságtalanul és alkotmányellenes módon útját állták, hogy az a nép nevében kifejezésre juttassa a Horvát Királyság jogos sérelmeit úgy, amint ezt teszük e vitában, érdekelt más egyenrangú tényezők is.

Néptársaink! A Horvát-Szerb Koalíció, melyet határozottan és lelkesedéssel ajándékoztatok meg bizalmatokkal, azt üzeni néktek, hogy méltónak fog bizonyulni a bizalmatokra, s hogy ezekben a nehéz órákban nem fog csüggedni, és nem hagy fel eddigi magatartásával, hanem minden alkotmányos és törvényes eszközzel folytatja megalkuvás nélküli harcát Rauch bán alkotmányellenes kormánya s minden más kormányzat ellen Horvátországban, mely ugyanezen az alapon állna, s ugyanúgy a Budapestten székelő közös kormány ellen is. A Koalíció megállás nélkül folytatni fogja ezt a harcát mindaddig, amíg a Magyarországgal való jelen vita okai ki nem küszöbölődnek, s amíg a Horvát Királyságnak nem nyújtanak módot, hogy törvényes úton és az egyenjogúság

alapján rendezze államjogi helyzetét a Magyar Királysággal, – amíg Horvátországnak nem biztosítják önállóságát és szabadságát.

Néptársak! Az elmúlt választások alkalmával hivatásotok magaslatára emelkedtetek. Ezt a választójoggal rendelkező kevesek önfeláldozása révén érték el. Ennek az áldozatkészségnek – ha lehetséges – a jövőben növekednie és erősödnie kell, s mindaddig, amíg Horvátország nem kapja meg az általános, egyenlő és titkos választási jogot, mely esetben az egész nép határoz majd a maga sorsáról, s az általános, egyenlő és titkos választójog elve a koalícióba tömörült pártok egyik bázisa lesz. A Koalíció ezt az elvet meg is valósította volna, ha a népi kormány megbuktatásával ebben nem gátolták volna meg a magyar uralom képviselői. A Koalíció továbbra is küzdeni fog az általános, egyenlő és titkos választójogért, s amíg ezt el nem éri, magára vállalja azt a kötelességet, hogy védelmet nyújtson azoknak a mostani választóinak, akik meggyőződésükért pórul járhatnak.

Néptársak! A Horvát-Szerb Koalíció ebből az alkalomból három olyan körülményre figyelemzet benneteket, melyek nélkül nem harcolhatjátok ki jogaitokat. Az azonos vérű és azonos nyelvű testvéreink egységét, a horvátok és szerbek összetartását. Az ő széthúzásuk miatt kellett átkoznotok korábbi kudarcaitokat, az ő összetartásuknak köszönhetitek mostani sikereiteket. Tanácsolja néktek a Koalíció, hogy öntudatosan és határozottan, egész társadalmi és nemzeti életetekkel már csírájában álljátok útját minden alkotmány- és népellenes kísérletnek. Végül nyugalomra szólít benneteket a Koalíció, mert a jogok védelmében vívott nyugodt, öntudatos és határozott ellenállás minden nyugtalanságnál és kapkodásnál hasznosabbnak és erőteljesebbnek bizonyul. Minden nyugtalanság csak tévútra vezetne bennünket, s módot nyújtana arra, hogy indokolást nyerjenek az erőszak uralmi törekvések, melyekre szemmel láthatólag törekszenek, hogy a népi ellenállást és védekezést elfojtsák.

Néptársaink! A Horvát-Szerb Koalíció felhívással fordul hozzátok, fogadjátok üzenetét azzal a bizalommal, amellyel az elmúlt választásokon megajándékoztátok. A Koalíció ez alkalommal kifejtette előttetek meggyőződését, a politikai helyzetről vallott felfogását és jövőbeni munkájának az irányát. Ti bizalmatok a Koalíció egyedüli ereje. A Koalíció üzeni Néktek: vagy teljesíti vállalt ígéreteit, vagy ismét visszatér a választásokhoz, hogy a jogaitokért vívott harcban új erővel töltsétek el. Ígéri, hogy engedni és megfutamodni nem fog!

Éljen a horvátok és szerbek összetartása! Éljen Horvátország!

[Aláírások]

Ljuba Babić-Djalski
Dr. Aleksandar Badaj
Jovan Banjanin
Erazmo Barđić
Dr. Ante Bauer
Duro pl. Bedeković-Komorski
Dr. Ante Bedenić
Dr. Pero Belobrki
Bude Budisavljević
Stjepan Cerovac
Stevan N. Čučković
Dr. Mirko Grahovac
Dr. August Harambašić
Dr. Vladimir Kovačević
Petar Krajinović
Josip Kšepelka
nemes Božidar Kukuljević
Miroslav grof Kulmer
Mirko Kutuzović
Dr. Ivan Lorković
Dr. Edmund Lukinić
Dr. Pero Magdić
Dr. Gavra Manojlović
Dr. Milenko Marković
Dr. Bogoslav Mažuranić
Dr. Bogdan Medaković
Gustav Modrušan

Dr. nemes Vladimir Nikolić-Podrinški
Dr. Mato Novosel
Pajo Obradović
Dr. Ivan Paleček
Dr. Teodor grof Pejačević-Virovitički
Dr. Dušan Peleš
Dr. Ante Pinterović
Dr. Franjo Poljak
Dr. Jovan Polovina
Dr. Dušan Popović
Vaso Muičević
Dr. Laza P. Nikolić
Šandor Popović
Svetožar Pribičević
Josip Purić
Milan Roje
Dr. Bogdan Stojanović
Franjo Supilo
Dr. nemes Ferdo Šišić
Dr. Djuro Šurmin
Grga Tuškan
Dr. Božo Vinković
Dr. Fran Vrbanić
Dr. Vasa Vukadinović
Stjepan Zagorac
Dr. nemes Radovan Marković